

BARNENS STAD

INSPIRATIONSMATERIAL

MUSEET SOM LEK- OCH INLÄRNINGSMILJÖ

I Barnens stad kan man resa till det förflutna genom lek och inlevelse. Museet är barnvänligt, men lämna inte barnen utan uppsikt. Lärarna och barnskötarna har ansvar för att barnen inte gör sig illa eller skadar något. Medhavd matsäck kan ätas i vägkostrummet i nedre våningen eller i museets aula.

Detta inspirationsmaterial innehåller utställningstexterna i Barnens stad samt tips på uppgifter för besökare som bekantar sig med utställningen utan en guide. Materialet består av tre delar: Ett skepp kommer lastat i nedre våningen samt På gammelmormors tid och En gammaldags lektion i övre våningen. Skräddarsy med hjälp av materialet ett program som passar just er.

Hoppas ni får ett lyckat museibesök!

NEDRE VÅNINGEN: ETT SKEPP KOMMER LASTAT

1. FRÅN BODBETJÄNT TILL PATRON

Johan Sederholm (1722–1805) är en helsingforsisk köpman, skeppsredare, fabrikör, lantdagsman, riddare av Vasaorden och kungens gudfar. Han steg från enkla förhållanden till stadens rikaste man. Detta ståtliga stenhus restes i hörnet av Stortorget år 1757 som ett tecken på hans framgång. I nedre våningen finns en bod, medan familjen bor i andra våningen. Sederholm var gift två gånger och han fick tolv barn.

UPPGIFTER:

- Välj från monterväggen ett av Johans föremål och läs vad föremålstexten berättar om hans liv.
- Se på bilderna på väggpanelerna och berätta/skriv på basen av dem en kort berättelse om Johan Sederholms liv.

2. JAKTER OCH LODJOR

På skeppsvarvet i Ulrikasborg bygger man stora tremastade handelsfartyg som seglar ända till Medelhavet. Resan kan ta nästan ett år. I kust- och skärgårdssjöfart använder man små jakter och lodjor, med vilka man seglar till Tallinn och Stockholm. Det är skönt att komma hem efter en stormig resa.

UPPGIFTER:

- Stora handelsfartyg importerar många olika saker; salt, kryddor, tyger, kärl och ibland även exotiska djur, såsom kanariefåglar och papegojor. Vilka varor exporterar man från Helsingfors? Svar: trävaror, tjära, skinn och smör.
- Lek kaptenen befäller -leken. Poängen är att vara uppmärksam. Kaptenen kan befälla sjömännen att göra något, men han gör själv på ett annat sätt. Kaptenen kan t.ex. befälla de andra att springa på stället, men hoppar själv på ett ben. Sjömännen bör göra som kaptenen säger, trots att han agerar på ett annat sätt.

3. FARTYGET HAR KOMMIT I HAMN

Det är år 1787. I hamnen är det liv och rörelse eftersom köpmannen Johan Sederholms handelsfartyg Anders de Bruce har angjort Helsingfors lastat med salt, kryddor, tyger och kärl. Kan du hjälpa sjömännen att lossa lasten? Det finns cirka 3 000 invånare i Helsingfors och lika många husdjur, vilket man både hör och känner i stadens ljud och lukter. Längs med gatorna finns köpmännens bodar och hantverkarnas verkstäder med fönster som öppnas ut mot gatan. Till natten stängs fönstren med luckor så att invånarna får sova i fred. När det är mörkt måste man ha en lykta med sig, eftersom det inte finns gatubelysning och gatorna är gropiga.

UPPGIFTER PÅ GATAN FRÅN 1700-TALET:

- Bär säckarna från fartyget till köpman Sederholms bod. Promenera försiktigt på spången. Gatorna är smutsiga, eftersom invånarna tömmer sina slaskhinkar och pottor ut genom fönstret.
- Kika in i perukmakare Gustaf Ekströms verkstad. Vad tillverkar man perukerna av? Svar: Billiga peruker tillverkas av hästtagel, dyra av människohår.
- Be barnen ställa sig bakom tintamaresken för fotografering. Det var stor skillnad på rika och fattiga människor. De rika människorna fick klä sig i granna och fina kläder och bära peruk, medan fattiga människor klädde sig i enkla linnekläder och gick barfota hela sommaren. Kläderna syddes av skräddare och skorna tillverkades efter kundens fot av en skomakare. Hittar du läster och barnskor i skomakarens verkstad? Kan du pyssla ihop en sko?

UPPGIFTER I SEDERHOLMS BOD:

- Anteckna bodens föremål på ett papper vid skrivarens pulpet.
- Känner du igen bodens föremål? En bodbetjänt betjänar kunderna, det fanns ingen självbetjäning på 1700-talet.
- Lek KIM-gissningslek med bodens föremål. När alla har tittat en stund på föremålen på bodens disk, sluter de ögonen. Ledaren plockar bort ett föremål. Sedan få de andra öppna ögonen och gissa vilket föremål är borta.

4. TEATERRUMMET

Stadsborna blir väldigt glada när kringresande teatersällskap anländer till Helsingfors. Dela klassen i två grupper. Den ena gruppen får leka i 1700-tals staden, medan den andra gruppen improviserar en dockteater- eller en teaterföreställning, övar en stund och visar den sedan för den andra gruppen. Därefter byter grupperna uppgifter.

Improvisationstips:

- Det hörs märkliga ljud från Sederholms bod/källare. Köpmannen hämtar en rollfigur åt gången från boden eller källaren. Personerna presenterar sig och berättar vad hen håller på med i boden/ källaren.
- En cirkus har anlånt till staden. Varje cirkusartist presenterar sig och berättar samt visar vad som är hens specialbegåvning.
- Använd rollkorten som inspirationskälla. Korten finns i omklädningsrummet.

ÖVRE VÅNINGEN: PÅ GAMMELMORMORS TID

1. SKVÄREN I BARNENS STAD

I övre våningen i Barnens stad presenteras barnens vardag och fest i Helsingfors under det gågna seklet. Hur såg hemmen och gårdarna ut? Hur klädde man sig? Vad lekte man? Hurudan var skolan förr? Hurudana hobbyer hade barnen? Barn från rika familjer klädde sig i helt andra kläder än fattiga barn och de hade många leksaker och hobbyer, medan fattiga barn var ofta utan.

UPPGIFTER:

- Det finns många leksaker i detta höghus. Känner du igen leksaksfigurerna?
- Barn har alltid lekt, antingen med leksaker eller utan dem. Förr gjorde man ofta leksakerna helt själv, t.ex. av kottar och käppar. Har du gjort leksaker?

2. VARIERANDE BARNDOM

Förr fastslog könet och familjens ställning i samhället ett barns liv. Först under självständighetstiden började de samhälleliga skillnaderna så småningom jämnas ut, hälsoförhållandena förbättrades, jämställdheten och fritiden ökade. Föräldrarna var länge absoluta auktoriteter som barnen skulle lyda och respektera. Barn från arbetarhem måste redan tidigt förvärvsarbete, medan barn i förmögna familjer fick en bättre utbildning och fick ta del av utvecklande hobbyer. Alla barn har förutom arbete och skola även haft sina egna lekar och sysslor. Den kollektiva samhörigheten från förr och de traditionella gårdslekarna håller dock numera på att försvinna.

UPPGIFTER:

- Titta på porträttmålningarna och fotografierna i rummet och fundera på hur barndomen har förändrats under de senaste hundra åren. Vad berättar bilderna om hemmen, gårdarna, barnens sysslor, lekar och kläder?
- Studera leksakerna i den stora glasmontern. Förr skulle leksakerna lära barnen olika praktiska färdigheter. Hittar du sådana leksaker? Hurudan är en bra leksak? Vilka av dina leksaker skulle du i framtiden vill se på ett museum?
- Välj en leksak och låt kompiserna gissa vilken leksak du tänker på. Hen skall fråga om föremålets storlek, material, färg osv. och på basen av svaren gissa vilken leksak du tänker på.
- Studera klädvitrinen. Förr var det snopet om underkläderna syntes, men numera får man visa dem helt fritt. Känner du igen alla underkläderna i vitrinen?

3. OLIKA FAMILJER

Det har alltid funnits olika slags familjer. Tidigare var det vanligt att flera generationer bodde tillsammans. Fosterbarn och tjänstefolk hörde ofta till familjen. Även ensamstående föräldrar och styvfamiljer förekom även om dessa ord inte användes. I ett hem kunde det finnas barn från många äktenskap. Den nuvarande kärnfamiljens historia är förvånansvärt kort. Först på 1800-talet uppstod det borgerliga familjeidealet som bestod endast av föräldrar med sina barn. I dag är det en självklarhet att det finns många slags familjer i olika storlekar. I Helsingfors är antalet små familjer med två till fyra medlemmar vanligast.

UPPGIFTER:

- Inred tillsammans med ditt par ett rum precis så som ni vill ha det och hitta på vilka personer som bor i rummet. Bjud ett annat par och titta på ert rum och berätta om invånarna.
- Skapa en liten eller stor familj av magnetfigurerna i rummet och diskutera om olika slags familjer. Bor det släktingar hemma hos er? Är ett husdjur en familjemedlem?

4. MORMORS HEM

I mormors hem är sakerna från 1970-talet. Då gillade man brunt, grönt, orange och gult. Souvenirer och inramade fotografier är på bästa plats i bokhyllan. I mormors hem finns många tekniska nymodigheter: trådtelefon, skivspelare och luftfuktare. Televisionen visar svartvita program och svar på svåra frågor letar hon från uppslagsverk.

UPPGIFTER:

- Hur ser man att mormor gillar resor och handarbeten?
- Hittar du mormors hemmarock, Carmen värmerullar, telefonkatalog, luftfuktare och väckarklocka?
- Skriv ett brev till mormor. Åt henne kan man berätta allt, även hemligheter.
- Planera veckans matlista åt mormor!

ÖVRE VÅNINGEN: EN GAMMALDAGS LEKTION

År 1550 anställde man en skolmästare till Helsingfors. Hans uppgift var att utbilda duktiga skrivare till kronan. Elevantalet förblev dock litet under en lång period. Stadens första folkskolor grundades år 1867. Skolgång gällde nu alla barn som fyllt sju år. Läsning, räkning, handarbete, religion, välskrivning och sång var de viktigaste läroämnena. Vid läroverket låg vikten på språk och matematiska ämnen.

Man övade mycket välskrivning. I småbarnsskolor lärde sig barnen skrivkonst med hjälp av sandpulpter och griffeltavlor. Då man lärt sig grunderna fick man övergå till bläckpennor och papper. Pennan skulle hållas i höger hand. Här kan du pröva skönskrivning med olika skrivdon. Eller så kan du sätta ihop en lämplig läsordning.

1. INLEDNING I SKRIVRUMMET

Berätta om gammaldags skola med hjälp av fotografiväggen och läsordningen från 1930-talet. Läraren var en stor auktoritet som man högaktade och som man ibland var rädd för. Både skamstraff och kroppsstraff användes i skolorna för 80 år sedan. Under de stora årskullarnas decennier fick barnen gå i skola i turer. Endast barn från fattiga familjer fick skolmat, de övriga eleverna hade med sig väggkost. Flickorna var klädda i kjol eller klänning samt förkläde, pojkarna hade västar.

Eleverna markerar varje gång de vill fråga eller svara. Då läraren ger eleven muntur ställer sig hen bredvid pulpeten. Eleven tilltalar ALDRIG sin lärare sittande vid pulpeten.

2. FÖRBEREDELSE I MATERIALRUMMET

Eleverna klär sig i förkläden och västar. Dessa skyddar de egna kläderna från kritdamm och bläck. Därefter ställer sig eleverna parvis i kö utanför dörren till klassrummet. När läraren ger tillstånd, får eleverna komma in i klassrummet och ställa sig och stå bredvid pulpeterna.

3. MORGONANDAKT OCH HÄLSOFOSTRAN

”God morgon!” och ”Sätt er!”. Sjung en psalm eller läs en morgonbön. Därefter är det bra att kontrollera att eleverna har rena händer och klippta naglar. De som har nagellack eller smutsiga händer får en anmärkning. Läraren kan också säga några ord om huvudlöss eller tuberkulos.

4. LÄROÄMNET

Välj några läroämnena som behandlas under en gammaldags lektion. Läraren tar med egna pennor, papper och häften mm. I klassrummet finns en svart tavla och kriterior.

Välskrivning: Skriv med skrivstil följande ordspråk: ”Öfning ger färdighet”.

Matematik: Räkna i huvudet eller med en räkneram följande räkneuppgifter:

$$11 + 5 = 16, 32 + 17 = 49, 13 + 28 = 41, 23 + 19 = 42$$

$$37 - 25 = 12, 21 - 9 = 12, 35 - 14 = 21, 27 - 11 = 16$$

Modersmål: Välj en skolplansch som hänger i klassrummet. Skriv en bildtext eller hitta på en saga om det som händer på bilden.

Naturkunskap: Räkna upp tio djur som trivs i naturen i Helsingfors.

Svar: Ekorre, räv, hare, grävling, igelkott, myra, fluga, gräsand, kråka, sparv osv.

Geografi: Kan du säga var i Helsingfors man kan hitta havs-, skogs-, jordbruks- och höghuslandskap?

Svar: Havslandskap: Brunnsparken, Kallvik; Skogslandskap: Centralparken, Långforsen; Jordbrukslandskap: Tomtbacka och Domarby; Höghuslandskap: Haga, Hertonäs.

Bildkonst: Vilka former, färger och material hittar du i klassrummet? Rita någon intressant detalj som du hittar i rummet.

5. AVSLUTNING

Eleverna säger ”Tack för idag” och returnerar sina förkläden och västar till materialrummet. Därefter samlas man i klassrummet för en liten slutdiskussion. Varför agerade läraren såsom hen gjorde? Vad var svårast och roligast på en gammaldags lektion? Är det något av det gamla systemet som eleverna skulle vill ha även idag i sin skola? I detta skede behöver eleverna inte stiga upp då de tilltalar läraren.

LITTERATURTIPS OCH LÄNKAR:

- Carlos da Cruz, Janne Haikari: Kungsvägen. En resa genom historien till i dag. Schildts & Söderströms 2014.
- Karo Hämmäläinen, Salla Savolainen: Helsingfors Hurra!, Schildts & Söderströms 2012.
- Anna Finnilä, Jere Jäppinen, Elina Kallio, Hilikka Vallisaari & Christel Rönns: Vil-ket museibesök!, Helsingfors stadsmuseum 2011.
- Juha Kuisma, Kirsti Manninen: Suomen lasten historia, Otava 2005.
- Anna Finnilä: Min egen Helsingfors-bok, Helsingfors stadsmuseum 2001.
- Jere Jäppinen: Djur i Helsingfors, Helsingfors stadsmuseum 2005.
- Sauli Seppälä, toim.: Skola i museet, Narinkka, Helsingfors stadsmuseum 2002.
- Irma Savolainen, toim.: Helsingfors 1700, Narinkka, Helsingfors stadsmuseum 1995.

www.helsinki.fi

www.edu.fi

www.hkm.fi